

Ongelijkheid voor de wet in Zuid-Afrika.

Hans THOOLEN (Leiden)

Inleiding

Rassendiscriminatie in Zuid-Afrika is iets heel 'aparts': niet, zoals elders, incidentele opflakeringen van rassenhaat, maar een sterk doorgedreven *apartheidsbeleid*. Sinds 1948 is dit beleid overgevloed in talloze wetten en administratieve regelingen. Het Zuid-Afrikaanse apartheidssysteem heeft een uitgesproken juridische bovenbouw. En dit is het werk van een blanke minoriteit.

Waarom juristen zich in deze materie zouden moeten verdiepen? Ik zei al dat de apartheidproblematiek een sterk juridische inslag heeft, bijgevolg met juridische ogen kan en moet bekeken worden. Een slagvaardige actie behoeft dus ook een juridische fundering. Nu is gebleken dat de actiegroepen *ad hoc* veelal de basiskennis en -informatie op juridisch vlak moeten missen. Er zijn weinig juristen in deze Zuid-Afrika-werkgroepen geïnvolveerd.

Nu is de apartheidswetgeving vrij complex. Een grondige studie is wel noodzakelijk. Dit artikel wil niet meer zijn dan een aansporing, een introductie tot verdere studie.

Op verzoek van de V.N. herzag Prof. L. RUBIN, voormalig senator in Zuid-Afrika, nu hoogleraar aan de Howard University te Washington D.C., zijn van 1959 daterende studie '*This is Apartheid*'. De V.N. publiceerden de herwerkte versie in 1971 onder de titel 'Apartheid in practice' (1). Het leuke van dit boek is dat de auteur, o.a. door het geven van zowat driehonderd concrete voorbeelden, in een smijlige taal, laat zien welke de juiste draagwijdte is van die vele apartheidswetten. Dit artikel is een samenvatting van zijn boek. De auteur gaf zijn toestemming (2).

§ 1. Ras en huidskleur (3)

Iemand 'wiens huidskleur duidelijk blank is' en die 'algemeen als blanke wordt beschouwd', mag niet als blanke worden geregistreerd, indien één van zijn natuurlijke ouders als kleurling staat geregistreerd (4).

Afrikaan is 'hij, die *de facto* deel uitmaakt van een oorspronkelijk ras

(1) De V.N. houden zich overigens vrij intensief met apartheid bezig. Zie o.m. de V.N.-resolutie 9-11-71(2764-XXVI).

(2) Een soortgelijke samenvatting is verschenen in *Unesco Courier*, november 1971, blz. 14 e.v. Voor de Nederlandse vertaling gebruikte ik *Kairoz-berichten*, 1972/3. De vindplaatsen komen uit *Apartheid in Practice*, U.N. Office of Public Information, 1971.

(3) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 1.

(4) Population Registration Act, No. 30, 1950 (geamendeerd), sectie 5 jo. sectie 1.

of oorspronkelijke stam van Afrika, of algemeen als lid daarvan wordt geaccepteerd' (5).

Kleurling is 'hij, die noch blanke, noch Afrikaan is' (6).

Hij die in feite géén Afrikaan is, maar 'wiens voorkomen uitgesproken Afrikaans lijkt', zal als zodanig geregistreerd worden in het bevolkingsregister, tenzij hij bewijst dat hij noch *de facto* een Afrikaan is, noch algemeen als zodanig wordt geaccepteerd (7).

Om uit te maken of een persoon al dan niet 'naar uiterlijk duidelijk een blanke' is, moet de betrokken functionaris rekening houden met zijn 'gewoonten, opvoeding, taal, optreden en gedrag in het algemeen' (8). Zelfs vijftientig jaar nadat iemand in het bevolkingsregister als blanke geregistreerd werd en hem de hieraan corresponderende identiteitskaart werd afgeleverd, kan de Secretaris van Binnenlandse Zaken deze registratie doen wijzigen. De kwestie wordt dan verwezen naar een bijzondere Raad die terzake een bindende beslissing neemt. Dit doet niets af aan het recht van de betrokkene om tegen deze beslissing beroep aan te tekenen bij de Hoge Raad (9).

§ 2. Migratie (10)

Bij proclamatie in de Staatscourant kan aan iedere Afrikaan te allen tijde verbod worden opgelegd om, gedurende zekere uren van de nacht, in enige stad te verblijven, tenzij hij in het bezit is van een schriftelijke vergunning, gevisieerd door zijn werkgever of door een daartoe gemachtigd functionaris (11).

Iedere Afrikaan, die de leeftijd van zestien jaar bereikt heeft, moet in het bezit zijn van een pas. Elke agent mag hem op ieder ogenblik zijn pas opvragen. Kan hij hem niet voorleggen, dan is hij schuldig aan een strafbare overtreding (12).

§ 3. Woonplaats en verblijfplaats (13)

Een Afrikaan, die gedurende vijftig jaar onafgebroken in zijn geboortestad gewoond heeft, maar toen wegging om — zij het slechts voor korte tijd — ergens anders te verblijven, mag niet naar zijn geboortestad terugkeren om daar langer dan tweeënzeventig uur te verblijven, tenzij hem hiertoe vergunning werd verleend (14).

(5) *Ibid.*, sectie 5 (4)e, ingevoerd door Act 106, 1969, sectie 2.

(6) *Ibid.*

(7) *Ibid.*, sectie 19.

(8) *Ibid.*, sectie 1.

(9) *Ibid.*, sectie 11.

(10) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 13.

(11) Bantu (Urban Areas) Consolidation Act, No. 25, 1945 (geamendeerd), sectie 31.

(12) Bantu (Abolition of Passes and Co-ordination of Documents) Act, No. 67, 1952 (geamendeerd), sectie 15.

(13) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 12 en 13.

(14) Bantu (Urban Areas) Consolidation Act, No. 25, 1945 (geamendeerd), sectie 10.

Op ieder gepast ogenblik van dag of nacht kan een politieagent, zelfs zonder huiszoekingsmandaat, een huiszoeking doen, indien hij serieuze vermoedens heeft dat een Afrikaan, ouder dan achttien jaar, onder één dak met zijn vader woont zonder de hiertoe voorgeschreven vergunning te hebben verkregen (15).

Een Afrikaan, die niet langer dan vijf jaar in zijn geboortestad gewoond en/of gewerkt heeft, mag te allen tijde bevolen worden deze stad te verlaten om zich in een Batu-zone te vestigen, zelfs indien hij daar nooit gewoond heeft en er geen familie of vrienden heeft (16).

De wet schrijft de repartitie voor van alle steden in afzonderlijke steden-groepen, waarin alleen blanken resp. kleurlingen onroerende goederen mogen bezitten (17).

De President van de Staat mag, 'telkens hem dit gepast voorkomt', bij proclamatie in de Staatscourant, statuieren dat een kleurlingengebied met ingang van een bepaalde datum een uitsluitend woongebied voor blanken zal zijn. In voorkomend geval mag een kleurling, 'die in dit 'geconverteerde' gebied zijn woonplaats heeft, daar niet langer blijven dan voor de duur van een uitstelperiode. De duur van bedoelde periode mag niet minder dan twaalf maanden zijn en wordt door de Minister van Binnenlandse Zaken naar verkiezing toegestaan (18).

Geen blanke mag, behoudens vergunning vanwege het stadsbestuur, in zijn huis de zoon van zijn knecht huisvesten, indien die ouder is dan tien jaar (19).

§ 4. Arbeid (20)

Een ambtenaar van arbeidsvoorziening kan te allen tijde een einde maken aan het dienstverband van een Afrikaan, die in een stad werk heeft, dit ongeacht de anciënniteit van de betrokkene of het eventueel verzet van zijn werkgever. Een aldus ontslagen Afrikaan kan verplicht worden de stad te verlaten.

Voorts kan genoemde ambtenaar hem verbieden om voor een nader te bepalen periode naar die stad terug te keren (21).

Het is een Afrikaans werknemer niet toegelaten aan welke staking ook deel te nemen. Als hij dit toch doet, kan hij gestraft worden óf met een geldboete tot ± 73.500 frank, óf met een gevangenisstraf tot drie jaar, óf met beide (22).

Een Afrikaans fabrieksarbeider die andere arbeiders aanzet tot een sta-

(15) Government Notice No. 804, 13-6-58, jo. Act. No. 25, 1945 (geamendeerd), sectie 10.

(16) Bantu Administration Act, No. 38, 1927, sectie 9 en 44.

(17) Group Areas Act, No. 36, 1966.

(18) *Ibid.*, sectie 23, 26 en 46.

(19) No. R. 1894 (geamendeerd), GNR. 2028/65. Regelingen onder de Bantu (Urban Areas) Consolidation Act, No. 25, 1945, regeling 2.

(20) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 23.

(21) Bantu (Urban Areas) Consolidation Act, No. 25, 1945 (geamendeerd), sectie 28.

(22) Bantu Labour (Settlement of Disputes) Act, No. 48, 1953 (geamendeerd), sectie 18.

king voor loonsverhoging, kan gestraft worden óf met een geldboete tot 36.750 frank, óf met beide (23).

De blanke die zijn huisknecht betaalt voor, bijvoorbeeld, herstellingswerk aan het dak van zijn woning, begaat een strafbaar feit (24).

In een uitsluitend woongebied voor blanken kan geen Afrikaan als geschoold arbeider worden tewerk gesteld in de bouwsector. Daarentegen kan een blanke, bijvoorbeeld als opzichter over Afrikaanse bouwvakkers, geschoold werk verrichten in een Bantu-gebied (25).

Een blanke arbeider die blijvend arbeidsongeschikt is, heeft recht op een maandelijks pensioen, berekend op zijn inkomen ; in hetzelfde geval heeft een Afrikaans arbeider geen recht op een maandelijks pensioen, wel op een forfaitaire toelage, eveneens berekend op zijn inkomen (26). Op aanbeveling van de Industrial Tribunal kan de Minister van Arbeid op ieder ogenblik :

- a. een nader bepaald beroep uitsluitend voor blanken voorbehouden ;
- b. het percentage Afrikanen vaststellen dat bij een werkgever in dienst kan genomen worden ;
- c. iedere werkgever verbieden blanke werknemers te vervangen door Afrikaanse.

In de Industrial Tribunal zetelen uitsluitend blanken, hiertoe door de Minister van Arbeid aangeduid (27).

§ 5. Onderwijs (28)

Overheidssubsidies die aan Afrikaanse onderwijsinrichtingen worden toegekend, kunnen te allen tijde en zonder opgaaf van redenen door de Minister voor Bantu-onderwijs worden ingetrokken (29).

Behoudens uitdrukkelijke toestemming van de Minister voor Bantu-onderwijs, mag géén Afrikaan als student worden ingeschreven voor enige privé-cursus per correspondentie (30).

Eveneens behoudens uitdrukkelijke toestemming van de Minister voor Bantu-onderwijs, is het een Afrikaans student verboden ook maar één enkel college te volgen aan de Universiteit van Kaapstad (31).

§ 6. Huwelijk (32)

Elk huwelijk tussen een blanke en een kleurlinge, waarbij deze laatste

(23) *Ibid.*

(24) Bantu Building Workers Act, No. 27, 1951, sectie 5.

(25) *Ibid.*, sectie 15, 18.

(26) Workmen's Compensation Act, No. 30, 1941 (geamendeerd), sectie 39, 85.

(27) Industrial Conciliation Act, No. 44, 1950 (geamendeerd), sectie 17, 77.

(28) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 26.

(29) Bantu Education Act, No. 47, 1953 (geamendeerd), sectie 6.

(30) *Ibid.*, sectie 6.

(31) Extension of University Education Act, No. 45, 1959, sectie 32.

(32) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 16, 1ste lid.

op bedrieglijke wijze heeft voorgesteld dat zij blank is, is absoluut nietig in Zuid-Afrika (33).

Hetzelfde geldt wanneer zo'n huwelijk in het buitenland wordt voltrokken (34).

§ 7. Vereniging en vergadering (35)

Een blanke en een kleurling mogen samen geen kop thee drinken in een café, tenzij hun hiervoor een bijzondere vergunning werd verleend (36).

Aan een blank orkest kan geen vergunning verleend worden om een Afrikaans koor te begeleiden, zelfs al heeft het publiek gescheiden zitplaatsen (37).

Afrikanen mogen niet aanwezig zijn op een carnavalfest van blanke studenten. Daarentegen is dit wél toegestaan aan kleurlingen en Aziaten, doch alleen op voorwaarde dat er geen verfrissingen worden geserveerd (38).

Aziaten, kleurlingen of Afrikanen mogen niet gaan zitten op een bank in een park, zo deze voor blanken is gereserveerd. Wanneer zij dit toch doen, om te protesteren tegen de apartheidswetten, begaan zij een misdrijf. Hierop staan straffen, variërend van een geldboete van maximum 44.100 frank, tot een gevangenisstraf van maximum drie jaar of maximum tien zweepslagen. De geldboete kan gecumuleerd worden zowel met de gevangenisstraf als met de zweepslagen. Voorts kunnen ook gevangenisstraf en zweepslagen samengaan (39).

Wanneer een blanke een vergadering toespreekt, die overwegend door kleurlingen wordt bijgewoond, en hierbij zijn publiek oproept om één of andere politieke partij te steunen, begaat hij een strafbaar feit (40).

§ 8. Belastingen (41)

In bepaalde streken kan elk politieagent een Afrikaan op straat aanhouden, indien hij vermoedt dat deze nog zekere belastingen verschuldigd is. De agent mag hem vragen het ontvangstbewijs te tonen.

Zo de betrokkene aan dit verzoek niet kan voldoen, mag de kwestieuze agent hem arresteren en hem tot bij een commissaris voor Bantu-zaken voorleiden.

Deze kan zijn inhechtenisneming bevelen, in afwachting dat de nodige

(33) Prohibition of Mixed Marriages Act, No. 55, 1949, sectie 1.

(34) *Ibid.*

(35) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 20, 1ste lid.

(36) Proclamation No. 333, 1-11-57, aansluitend bij Group Areas Act, No. 77, 1957, sectie 1(4) jo. sectie 1(1).

(37) Proclamation R.26, 1965; Rand Daily Mail, Johannesburg, 23 juni 1965.

(38) *Ibid.*; 1965 Survey of Race Relations in South-Africa, blz. 300.

(39) Criminal Law Amendment Act, No. 8, 1953, sectie 1 jo. Act. No. 49, 1953, sectie 2.

(40) Prohibition of Political Interference Act, No. 51, 1968, sectie 2, 4.

(41) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 7.

stappen worden gedaan om de nog verschuldigde belasting te doen betalen (42).

§ 9. Vrijheid van meningsuiting (43)

De Zuidafrikaanse Keuringscommissie voor Publicaties bestaat uit negen leden, allen blanken, benoemd door de Regering. De Commissie heeft *inter alia* tot taak erover te waken dat zekere ongewenste films niet in circulatie komen.

Bedoeld worden de films waarin blanke en niet-blanke kinderen hetzelfde klaslokaal delen of waarin blanken en kleurlingen met elkaar dansen, elkaar omhelzen en/of kussen (44).

In de dagbladers mogen geen artikels gepubliceerd worden die de betrekkingen tussen blank en zwart kunnen schaden, bijvoorbeeld omdat in krasse bewoordingen wordt gesteld dat apartheid onrechtvaardig is. De betrokken krant kan strafrechtelijk veroordeeld worden (45).

Indien een brief wordt onderschept waarin een Afrikaan een rasgenoot ertoe aanzet deel te nemen aan een vreedzame demonstratie tegen apartheid, kunnen de autoriteiten, hiertoe gemachtigd door een lid van de magistratuur, op ieder ogenblik zijn woning doorzoeken ten einde het nodige bewijsmateriaal van een eventueel misdrijf te verzamelen (46). Als zo'n brief getypt werd, kan de schrijfmachine worden in beslag genomen. De magistraat kan haar vernietiging bevelen (47).

Indien in een aflevering van een weekblad, uitgegeven in Zuid-Afrika, ongewenste bijdragen zijn verschenen en de Keuringscommissie voor Publicaties het niet denkbeeldig acht dat ook in volgende afleveringen ongewenste bijdragen zullen verschijnen, kan, bij proclamatie in de Staatscourant, de publicatie van dit weekblad worden stopgezet (48).

§ 10. Rule of Law (49)

Indien zij geloven dat de openbare veiligheid ernstig bedreigd wordt en zij de bij de wet voorziene maatregelen ontoereikend achten, kunnen de President en, in buitengewone omstandigheden, de Minister van Justitie, bij proclamatie in de Staatscourant, aan het politiecorps de bevoegdheid geven iedere verdachte te arresteren en, zelfs zonder enig voorafgaand proces, in hechtenis te nemen (50).

Zo bij een demonstratie voor meer rechten aan Afrikanen een ruit

(42) Bantu Taxation and Development Act, No. 41, 1925 (geamendeerd), sectie 7 en 9.

(43) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, art. 19.

(44) Publications and Entertainments Act, No. 26, 1963, sectie 10 jo. sectie 2 en 3.

(45) *Ibid.*, sectie 5 jo. sectie 1.

(46) Bantu Administration Act, No. 38, 1927 (geamendeerd), sectie 29.

(47) *Ibid.*

(48) Publications and Entertainments Act, No. 26, 1963, sectie 8 (1)(c), ingevoegd bij Act No. 85, 1969, sectie 3.

(49) Vgl. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Preambule, art. 7 t/m 11.

(50) Public Safety Act, No. 3, 1953, sectie 2, 3 en 4.

wordt gebroken, is hier sabotage mee gemeoid. Op sabotage staat de doodstraf.

De dader mag nochtans bewijzen dat hij het niet met opzet heeft gedaan en dat het evenmin in zijn bedoeling lag vijandige gevoelens tussen blank en zwart aan te wakkeren (51).

Het is verboden de militaire interventie door de Verenigde Naties in Namibië als oplossing aan te prijzen. Hierop staan straffen, gaande van minimum vijf jaar opsluiting tot de doodstraf (52).

Zo hij gelooft dat iemand informatie over terroristen achterhoudt, kan iedere politiebeambte, vanaf de rang van luitenant-kolonel, hem arresteren en voor onbepaalde tijd achter slot en grendel zetten.

Enkel de Minister van Justitie en de bevoegde ambtenaren worden bij de gevangene toegelaten.

Zelfs zijn naaste familieleden mogen niet weten wat er met hem gebeurt. De rechtbanken mogen zijn vrijlating niet bevelen nocht de rechtsgeldigheid van enige maatregel tegenover hem beoordelen (53).

In een Bantu-gebied mag géén Afrikaan, behoudens speciale vergunning, buiten zijn woning een mes op zak hebben waarvan het lemmet langer is dan 3,5 inch.

Hierop staan straffen, variërend van een geldboete van maximum 14.700 frank tot gevangenisstraf van maximum twaalf maanden en/of zweepslagen (54).

Literatuur

- Documentatiemap '*Apartheid*', DIC-map nr. 23, 6 f, bij de Horstink, Kon. Wilhelminalaan 17, Amersfoort.
- Esau A. du Plessis, *Zuid-Afrika : berechting door marteling*. Stichting ISARA, Capelle a/d IJssel, waarin opgenomen literatuurlijst p. 12.
- Documentatiemap '*Boycot Outspan Actie*', BOA, Oude Singel 78, Leiden, à 5 gulden ; lijst met aanbevolen (Nederlandstalige) literatuur, p. 10.
- *Kairos-berichten*, periodieke uitgave van de werkgroep Kairos, Cornelis Houtmanstraat 17, Utrecht.

(51) General Law Amendment Act, No. 76, 1962, sectie 21.

(52) Suppression of Communism Act, No. 44, 1950, sectie 11, geamendeerd door Act No. 37, 1963, sectie 5.

(53) Terrorism Act, No. 83, 1967, sectie 3 en 6.

(54) Proclamation No. 135, 1958, onder de Bantu Administration Act, No. 38, 1927, Regulation 2.